

РЕЦЕНЗІЇ

УДК 811.111'373.43'374(049.32)

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2659.2023.33.23>Ольга Ільченко, д-р філол. наук, проф.
ORCID: 0000-0002-5546-1408
e-mail: olgilch@hotmail.com

Центр наукових досліджень та викладання іноземних мов НАН України, Київ, Україна

ДИВОВИЖНИЙ СВІТ НОВИХ СЛІВ

[Крамар Н. А. Словник англомовних неологізмів XXI століття. – К. : ТОВ НВП "Інтерсервіс", 2022. – 240 с.]

Головний парадокс більшості словників неологізмів полягає в тому, що вони не є словниками власне неологізмів. У таких джерелах здебільшого фіксуються слова, що ввійшли в обіг протягом останніх трьох, чотирьох, а то й більше десятиріч. Отже, постає питання: наскільки новим є нове? У словнику "Активні ресурси сучасної української номінації: Ідеографічний словник нової лексики" за редакцією Є. А. Карпіловської (2013) зазначається, що виявити значущі зміни мовної практики можна в достатньо показові часові проміжки, а саме, за період у 10–15 років, протягом якого формується нове покоління мовців.

Не можна не зазначити, що власне дефініція "неологізму" є доволі нечіткою та флюїдною сама по собі. У переважній більшості авторитетних лексикографічних джерел ідеться про нові слова, які лише входять в обіг, наприклад, у Кембриджському словнику англійської мови (2023) неологізм визначається як "нове слово або вираз чи нове значення наявного слова" (a new word or expression, or a new meaning for an existing word), а у Словнику лінгвістики та фонетики відомого британського дослідника Девіда Кристала (2008) неологізми зводяться, в основному, до авторських оказіоналізмів (nonce words).

Утім, роль і значення нової лексики як віддзеркалення культурних, соціально-економічних і суспільно-політичних змін значно більша, ніж фіксація чогось відносно нового в мові. Саме тому, на наш погляд, неологізми довели свій особливий статус "лексичних неоподій" (lexical neoevents), за термінологією американського вченого Фредрика Джеймсона. У кінці XX – на початку XXI ст. в англійській мові відбувся лавиноподібний приплив нових слів і виразів, пов'язаний, насамперед, із прикращенням науково-технічного поступу людства та його впливом на довкілля. Необхідність мовної фіксації стрімкої динаміки таких "неоподій" надихнула Н. А. Крамар на створення "Словника англомовних неологізмів XXI століття". Це друга спроба створення англо-українського словника неологізмів із часів праці Ю. А. Зацного та А. В. Янкова "Інновації англійської мови XXI століття: Англо-український словник" (2008).

Деякі неологізми надійно приживаються в мові й досягають зоряного часу, коли їх вносять в авторитетні словники, як-от Oxford English Dictionary чи Merriam-Webster, і перекладають іншими мовами. Інші блукають манівцями, зникаючи з узусу зовсім або функціонуючи як скромний нішовий термін, для якого так і не придумали доладного перекладу. Рецензований Словник, укладений Н. А. Крамар, документує "біографію" найактуальніших неологізмів, які з'явилися в англійській мові з 2000 р.

Цей словник є інноваційним із двох поглядів. По-перше, у ньому чітко виокремлюються неологізми, які з'явилися в англійській мові у 2000–2022 рр. і вказується цінна хронологічна інформація: рік першого вживання й рік внесення до Оксфордського словника

англійської мови (Oxford English Dictionary) – для тих одиниць, яким випала така честь. Це дозволить дослідникам краще зрозуміти темпи лексикографічної фіксації неологізмів в англійській мові та, можливо, з подивом побачити, що деякі слова виникли значно раніше, ніж прийнято вважати (наприклад, infodemic).

По-друге, неологізми у Словнику згруповано за тематичним принципом, з розподілом на 18 тем. Це істотно полегшує навігацію для тих читачів, які зацікавлені лише в неологізмах однієї чи кількох дотичних до них сфер. Так, Словник Н. А. Крамар містить понад 1100 слів і словосполучень такої тематики: "Екологія, клімат, природне середовище", "Будівництво й архітектура", "Наука і технології", "Політика і суспільство", "Бізнес і фінанси", "Психологія", "Покоління людей, сім'я, виховання", "Навчання й освіта", "Стосунки", "Естетика, одяг, стиль життя", "Література, кіно, музика, мистецтво", "Здоров'я і краса", "Спорт", "Хобі та дозвілля", "Їжа", "Пандемія Covid-19", "Лінгвістика", "Сленг". Вражає перелік і широкое охоплення різноманітних дискурсів у рецензованому словнику. До прикладу, словник 2022 р. авторства А. Клоза-Кюскельгауза та І. Кернермана "Лексикографія коронавірусних неологізмів" (Lexicography of Coronavirus-related Neologisms) присвячено лише одній, доволі вузькій (хоча й популярній) сфері. Варто зазначити, що серед тематичних розділів Словника Н. А. Крамар є й ця пандемія, що стала несподіваним джерелом натхнення для словотворчої діяльності суспільства, збагативши англійську й інші мови сотнями нових слів.

Кожен неологізм у Словнику Н. А. Крамар супроводжується поясненням і перекладом, а також відповідним прикладом його вживання в інтернет-джерелах. Отже, стаття Словника складається з реєстрової одиниці та пояснень до неї із прикладом вживання й зазначенням років створення та внесення до Оксфордського словника, наприклад:

anthropocene п. антропоцен (від гр. *ἄνθρωπος* – людина й *καίνος* – новий, за аналогією до holocene, pleistocene тощо) – неформальний термін геохронології, що позначає нинішню геологічну епоху, у якій людська діяльність відіграє важливу роль в екосистемі Землі. e.g. It is time to reorient our curriculum in relation to the Anthropocene and move beyond disciplinary fragmentation for our human and planetary sustainability. (en.unesco.org, 2020). У вказаному значенні вперше вжито 2000 р., внесено до Oxford English Dictionary 2014 р.

Джерельна база Словника доволі солідна: авторитетні ЗМІ, такі як BBC, The Guardian, CNN, Oxford English Dictionary, Cambridge English Dictionary, Merriam-Webster Dictionary), ресурси Word Spy, Cambridge: New Words, Collins Dictionary: New Word Suggestions, а також наукові статті й дисертації з англійської неології. Словник охоп-

лює лише ті слова та вирази, які мають високий ступінь рекурентності (тобто не є okazіоналізмами) й актуальні натеper. Ілюстративний матеріал дiбрано здебільшого з новинних та аналітичних ресурсів, а також інформаційно-розважальних сайтів, форумів і соціальних мереж. Отже, окрім чіткої структури та інформативності, праця також позначена виваженням підходом до відбору слів і виразів, із їхнім ґрунтовним поясненням і наведенням прикладів вживання з якомога актуальніших джерел (більшість – 2021–2022 р.). Сфера праці не обмежується загальнолітературною мовою з особливим акцентом на окремі стильові реєстри, такі як мова інформаційних видань, соціально-політичні тексти, окремі тематичні групи, що стосуються різних типів дискурсу, а й включає мови для спеціальних цілей (субмови різних наукових дисциплін).

Водночас уважаємо за доцільне висловити кілька дотичних міркувань. Так, у Словнику наведено наявні варіанти перекладу (для тих слів, які уже функціонують в українській мові).

Бажано було б запропонувати варіанти перекладу для всіх мовних одиниць (принаймні, у першому наближенні), що уможливило б створення своєрідного "містка" між англійською та українською лінгвокультурами.

Також можна було б окремо зазначити авторські неологізми-терміни (типу *commons-based peer production*), та й взагалі окремо позначити термінологічні одиниці. Крім цього, варто розрізняти новотвори, неосемантизми (нові слова-значення) і неографізми (орфографічні новації).

Авторка здійснила докладний аналіз багатьох праць з лексичної та семантичної неології й дотичних питань загальномовної проблематики, як-от: лексикологія, теорія номінації, комунікативна лінгвістика, про що зазначається у списку літератури. Водночас можна було б задіяти та творчо переосмислити підходи до аналізу мовних інновацій, що їх пропонує 12 спецвипуск часопису *Lexis* за 2018 р.: міжмовні паралелі та контрастивний (порівняльно-зіставний аналіз), продуктивність словотвірних процесів і механізмів мовної креативності

в цілому, проблеми рецепції неологізмів тощо. Із досліджень неологізмів в англійській мові, здійснених в Україні, варто зауважити монографію за ред. Ю. О. Жлуктенка "Англійські неологізми" (1983), яка не втратила актуальності й донині.

Зазначені зауваги жодним чином не применшують вагомості та цінності рецензованого доробку. Не виникає сумнівів, що словник стане важливим надбанням української неології. Теоретичне значення праці зумовлене можливістю її використання філологами-дослідниками для аналізу тенденцій у формуванні та рецепції неологізмів у різних галузях.

Неоціненним цей ресурс стане і для перекладачів з англійської мови, які часто зіштовхуються з проблемою перекладу неологізмів на цільову мову, у якій вони ще не мають усталеного відповідника. Завдяки тематичній структурі й чіткому хронологічному зрізу, пропонуваній словник буде особливо корисним для дослідників, які вивчають і відстежують специфіку процесів номінації, лексичні трансформації в англійській мові та їхню лексикографічну фіксацію. Крім цього, Словник стане у пригоді тим, хто професійно працює зі словом – викладачам, журналістам, редакторам. Не менш важливе практичне значення Словника полягає в тому, що його матеріали можна впроваджувати в навчальні курси для студентів (насамперед філологічного профілю, але не тільки), задля розширення їхнього словникового запасу в контексті спілкування на гострі суспільні теми. Тож Словник також стане знахідкою для широкого кола читачів, зокрема студентів і аспірантів, які зацікавлені в сучасних тенденціях розвитку англійської мови і способах відображення в ній новітніх реалій.

Сподіваюся, що ця перша успішна лексикографічна спроба Н. А. Крамар матиме своє логічне продовження в подальших доопрацьованих виданнях, позаяк корисна й цікава книга – це історія, що триває завжди.

Надійшла до редколегії 17.01.23

Olga Ilchenko, Dr. Sci. (Philol.), Prof.

ORCID: 0000-0002-5546-1408

e-mail: olgilch@hotmail.com

Research and Educational Center of Foreign Languages, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

BRAVE NEW WORDS

[Kramar N.A. A Dictionary of 21st Century English Neologisms. Kyiv : Interservice, 2022. 240 p.]